

G.O. Nesterenko (deputy chairman) [etc.]. Kyiv: M.P. Drahomanov National Pedagogical University Publishing House, 2011. 680 p.

4. Savko Y. Civil society, social capital and political participation. *Visnyk of Lviv National University*. 2002. Vip. 4. P. 151-159. (Series: philosophical sciences).

5. Interaction of public authorities and civil society: textbook. way / for science. ed. Yu.P. Surmin, A.M. Mikhnenko; T.P. Krushelnytska and others. Kyiv: NADU, 2011. 388 p.

УДК 340:001(043.2)

Головко С.Г., к.і.н., доцент,
Бурбеза В.В., здобувач вищої освіти, другий (магістерський) рівень,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЗАРОДЖЕННЯ ПРАВА У ДАВНЬОГРЕЦЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

Наукові дослідження давньогрецьких філософів заклали підвалини для більшості сучасних наук, у тому числі й права. Право від абстрактної категорії поступово еволюціонувало до повноцінної науки.

Античні філософи Фалес, Анаксимандр, Аніксімен, Піфагор, Ксенофан, Парменід вірили в богів, але у своїй мудрості спиралися не на релігійні постулати, а на власні спостереження й висновки. Предметом їх міркувань був пошук першооснов усього суцього. До прикладу, для Геракліта це був вогонь, для Анаксимандра – безкінечність, для Піфагора – число. Лише зусиллями свого розуму вони намагалися реконструювати процеси походження Всесвіту, Землі, людства, багато в чому випереджаючи науку на тисячоліття вперед.

Правова думка того періоду містила цікаві уявлення про світ, події минулого, початки полісного життя, справедливість і закон, які за своєю суттю вміщують важливі характерні риси громадського порядку (правопорядку) [1, с. 310]. Перші уявлення філософів-досократиків про порядок та справедливість мають релігійне підґрунтя. Порушення законів, обрядів та традицій, на їх думку, тягло за собою порушення світової гармонії, що спричиняло невідворотну кару богів. Страх пересічного громадянина перед карою вищих сил був запорукою тодішнього правопорядку. Таким чином, згідно з античною філософією, важливим елементом соціального контролю, завдяки якому досягався правовий порядок, була божественна його сутність і страх перед гнівом Богів.

Згодом, божественні уявлення про правопорядок похитнулися, оскільки виявилось, що давньогрецькі боги – не святі, вони не можуть надалі бути взірцем гідної поведінки. Їм були притаманні такі ж риси, як і людям, зокрема й негативні. Вони не могли більше забезпечувати справедливість та правопорядок у суспільстві. Тому філософи поступово

відходять від міфологічних уявлень про право до раціональних.

За Гераклітом Ефеським, космічний порядок повинен відображатися у державах-полісах, а космос є світовим порядком. Ідеальним світовим порядком він називав логос. Учення про право у цього мислителя не представляла чіткої системи. Він був прихильником писаного права, позитивного закону. На його думку, народ має боротися за закон, як за свої стіни. Однак він не розрізняв того, що існує за природою (природне право), і того, що встановило людство (позитивне право). Тому Геракліт вважав, що «всі людські закони живляться від єдиного – божественного, яке поширює свою владу наскільки бажає, всьому тяжіє і над усім бере гору». Цим божественним законом є логос. Саме логос здійснює керівництво Богами і людьми, визначає божественну справедливість, оскільки «для Бога все є справедливим, прекрасним і добрим, тоді як люди одне вважають справедливим, а інше – несправедливим» [2, с. 40]. На думку Геракліта, порядок та справедливість все ж є божественними категоріями, тому люди у своїх принципах, взаємовідносинах між собою мають спиратися саме на авторитет богів.

Піфагора та його послідовники намагалися знайти у суспільних явищах та категоріях моралі математичні закономірності. Будь-яка суспільна рівновага сприймалася ними як протиставлення абсолютного добра абсолютному злу, що фактично виключало застосування будь-яких пом'якшуючих факторів. За Піфагором, найгіршим злом є анархія (безвладдя), оскільки суспільство не може обійтися без управління. До того ж, керувати мають найкращі – аристократи. Піфагорійці різко критикували демократію, оскільки не довіряли думці натовпу і вбачали у структурі демократичних цінностей існування анархічних засад. Вважається, що саме Піфагор та його наступники ввели поняття «рівність», що суттєво вплинуло на розуміння ролі права як однакової міри у регулюванні суспільних відносин. Ідеал – це поліс, де панують справедливі закони. Піфагор вважав, що після божества більш за все потрібно поважати батьків, закони і коритися їм за власним переконанням [3]. Також Піфагор вважав, що справедливістю є саме відплата рівним за рівне. Тобто він є одним із перших, хто обґрунтував принцип талону, рівноцінної міри покарання.

Спільним для давньогрецьких філософів є те, що вони пов'язували поняття рівності, справедливості, моралі зі світовою гармонією. Вони доводили необхідність додержання «міри» в усіх справах та вчинках. Ці поняття вважалися уособленням справедливості і моральної основи людської поведінки, а також положень законодавства. Актуальним дане питання залишається і для сучасного суспільства та держави.

Література

1. Ігнатенко В. Поняття «громадський порядок» як категорія публічно-правових відносин за часів Стародавнього світу. *Форум права*. 2011. № 4. С. 308–313.
2. Турянський Ю. Генезис права людини в період античності. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2. С. 39–42.
3. Категорія «влада» в давньогрецькій філософській традиції. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/viewFile>.

УДК 34:004 (043.2)

Головко С.Г., к.і.н., доцент,
Панченко І.В., здобувач вищої освіти, другий (магістерський) рівень,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ОСВІТИ ТА НАУКИ

2 грудня 2020 року Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». Дана концепція охоплює різні аспекти проблематики штучного інтелекту, а саме: науку, економіку, кібербезпеку, інформаційну безпеку, оборону, державне управління, правосуддя тощо. Та насамперед у ній йде мова про сферу освіти. Основним завданням освіти у розвитку штучного інтелекту є забезпечення відповідної сфери кваліфікованими кадрами. Сучасна система освіти покликана готувати конкурентоздатних фахівців у галузі штучного інтелекту [1].

Система штучного інтелекту вже давно увійшли в життя суспільства. Це «розумний дім», «розумне місто», автоматичний переклад і розпізнавання зображень, безпілотні літаки й автомобілі, системи обробки великих масивів даних, новітні системи медичної діагностики тощо.

У Концепції штучний інтелект визначається як «організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень» [1]. Тому завданням освіти стає підготовка фахівців, здатних розробляти і використовувати системи, що мають таку властивість, а також відповідні алгоритми, методи обчислень та роботи з інформацією.

Держави, які створюють стратегічні документи з розвитку штучного інтелекту, притримуються приблизно однакової мети освіти у цьому процесі – гарантувати, що суспільство зможе повною мірою скористатися можливостями штучного інтелекту. Тому зростає увага до STEM-освіти у